

Практична робота 6

ТЕМА: «Основні типи механічних тканин».

Мета роботи: Опанувати особливості будови основних типів механічної тканини.

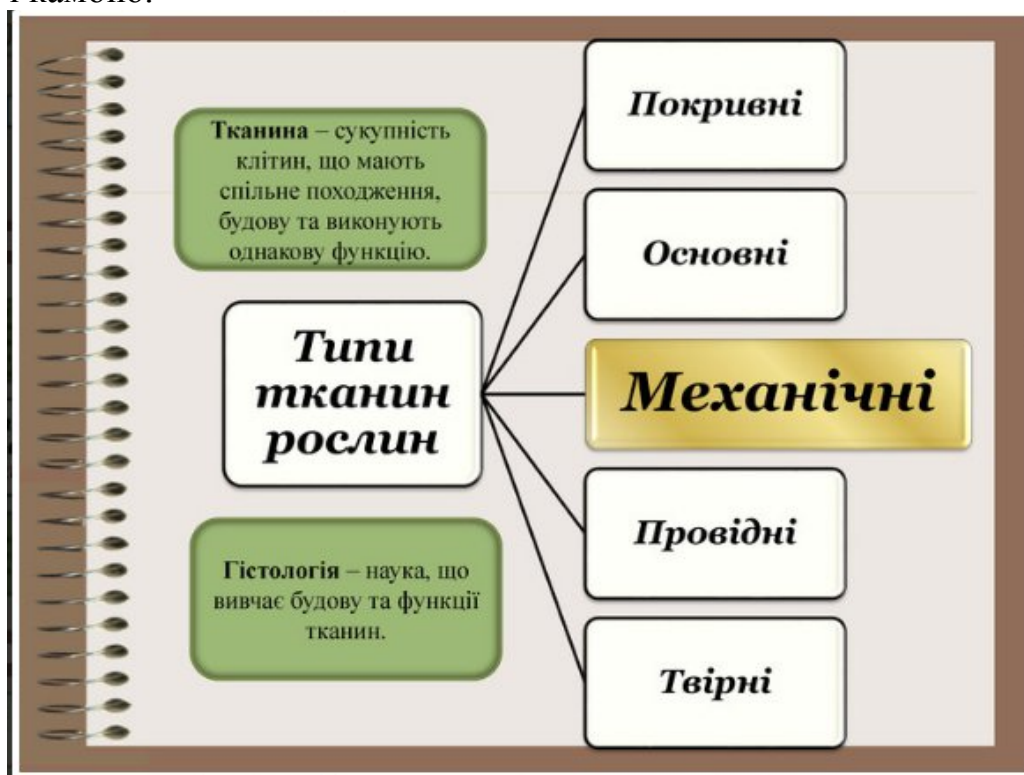
Матеріали та обладнання: : мікроскопи, препарувальні голки, предметні та покривні скельця, свіжі або зафіксовані відрізки черешків листків буряка і стебла герані; недозрілі плоди груші або айви; мацеровані стебла льону; флороглюцин і соляна кислота. підручники, електронні інформаційні ресурси, довідники.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Тканина — це сукупність клітин, однакових за будовою, функціями та походженням, із міжклітинною речовиною або без неї.

Наука, яка вивчає будову й функції тканин — **гістологія**.

Механічна тканина — вид тканини в рослинному організмі, волокна з живих і мертвих клітин з сильно потовщеною клітинною стінкою, що надають механічну міцність організму. Виникає з верхівкової меристеми, а також в результаті діяльності прокамбію і камбію.

Механічні тканини

Коленхіма
(жива тканина)

Склеренхіма
(мертва тканина)

Склеренхімні
волокна

Склереїди

Вищі рослини ведуть прикріплений спосіб життя, тому здатність протистояти навантаженням має для них особливе значення. Деякі рослини змушені десятки і навіть сотні років чинити опір буревіям, зливам, граду і снігу.

Функції механічних
тканин:

• Опорна (підтримують усі органи рослини)

• Механічна (надають міцності рослині, протидіють зламу та розриву)

Механічні тканини

- Механічні тканини забезпечують необхідну міцність органам рослини, дозволяючи їм займати необхідне положення в просторі і протистояти дії факторів зовнішнього середовища.
- Знаходячись під постійними мінливими навантаженнями, органи рослин завдяки механічним тканинам діють подібно пружинам, які повертаються в початковий стан після зняття навантаження.

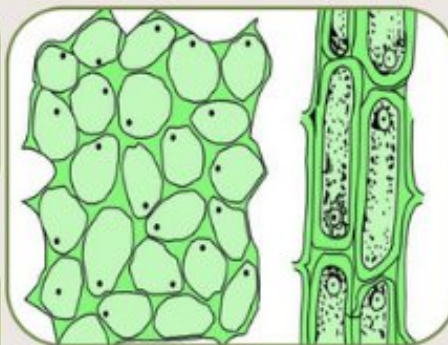
Коленхіма

(жива механічна тканина)

- Первинна механічна тканина.
- Розміщена головним чином у стеблах, що ростуть, черешках і листках дводольних рослин.

- Утворена живими, витягнутими в довжину клітинами, часто містить хлоропласти.
- Клітинні стінки нерівномірно потовщені.

- Міцність коленхіми обумовлена тургором її клітин.
- Додаткову міцність їй надають нерівномірно потовщені стінки клітин.

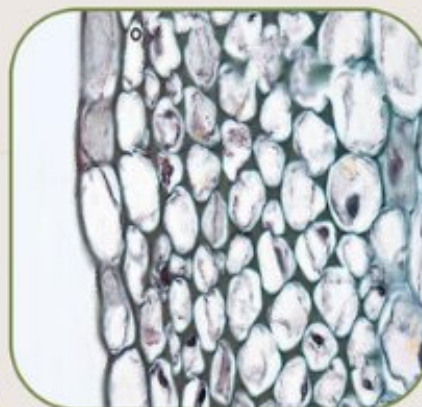
Клітини коленхіми

Коленхіма

(жива)

- Клітини живі, здатні до росту.
- Протопласти містять усі органели.
- За рахунок нерівномірно потовщеної целюлозної оболонки, клітини коленхіми здатні розтягуватися.

- Клітини можуть видозмінюватися, а також переходити в стан меристематичної активності при закладанні в ній коркового камбію або при пораненні тканини.

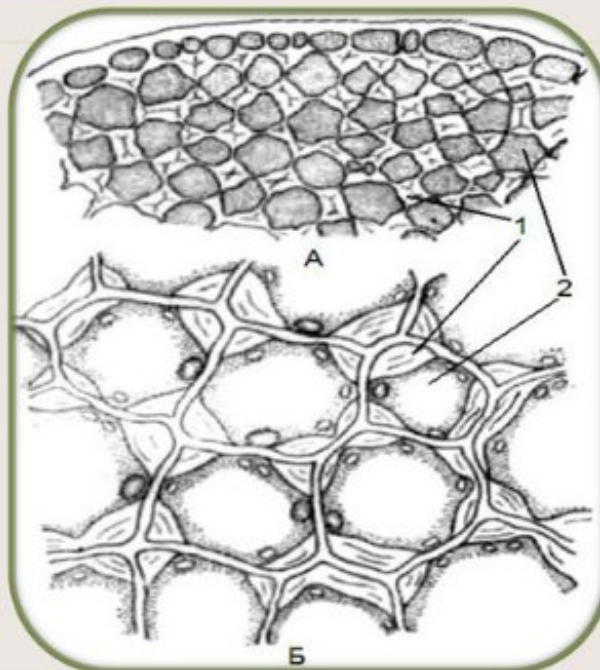

Коленхіма (жива механічна тканина)

Коленхіма черешка листка буряка

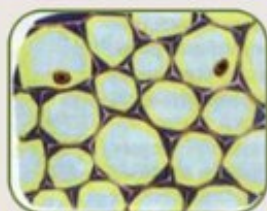
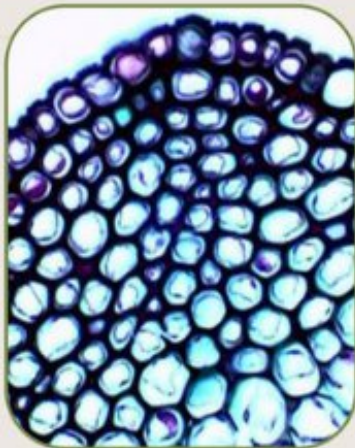
*А - при малому збільшенні
Б - при великому
збільшенні.*

1 - потовщені стінки
2 - порожнина клітин

Коленхіма

(жива механічна тканина)

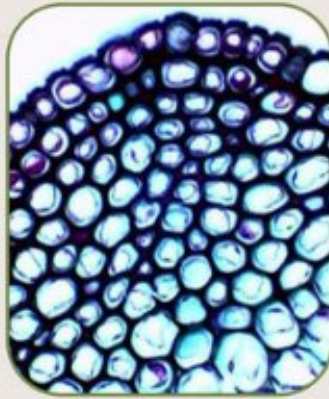

- Крім целюлози клітини коленхіми містять велику кількість пектину і геміцелюлози, але в них немає лігніну.
- Пектинові речовини гідрофільні, тому оболонки клітин коленхіми насичені водою.
- На зрізах оболонки виглядають блискучими.
- Коленхіма виконує свою функцію тільки в стані тургору. Якщо молоді пагони втрачають воду, тонкі ділянки оболонок складаються "гармошкою" і пагони в'януть, тобто втрачають пружність.

Типи коленхіми

Кутова

Пластинчаста

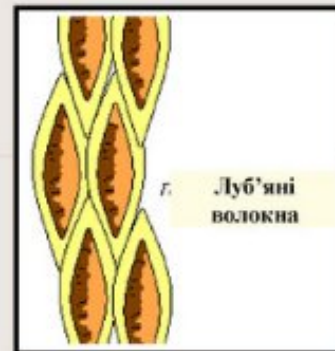
Пухка

За потовщенням клітинної стінки розрізняють три типи коленхіми:

Склеренхіма

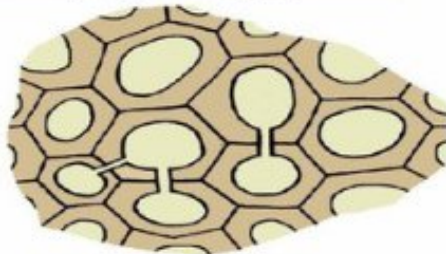
(мертва механічна тканина)

- Клітини з рівномірно потовщеними, часто здеревілими стінками.
- Протопласт відмирає рано, і опорну функцію виконують мертві клітини, які називають волокнами.

л. Луб'яні волокна

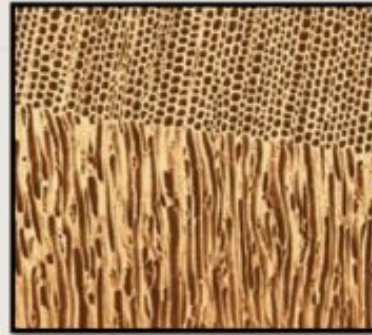
Волокна склеренхіми (поперечний переріз)

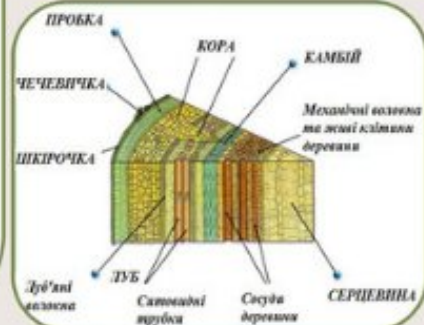
Волокна (повздовжній переріз)

Склеренхіма

(луб'яні волокна)

- Волокна - довгі вузькі прозенхімні клітини, довжина яких у багато разів перевищує ширину.
- Волокна мають товсті стінки і дуже вузьку порожнину. Міцність стінок підвищується тому, що фібрили целюлози проходять в них гвинтоподібно, а напромак витків в шарах чергуються.
- Назовні від камбію в лубі формуються луб'яні волокна, а всередину від камбію, в деревині, відкладаються деревинні волокна.
- Волокна можуть розміщуватися у вигляді суцільного кільця, окремими тяжами і поодинокі.

Склеренхіма

(склеренхімні волокна)

- Луб'яні волокна надають стеблу гнучкості і міцності.
- Міцність волокон порівнюють із міцністю сталі.

- З волокон льону виготовляють лляне волокно, а з волокон липи - мочало і рогожу.
- З луб'яних волокон виготовляють мотузкові і канатні вироби.

Склерейди

(кам'янисті клітини)

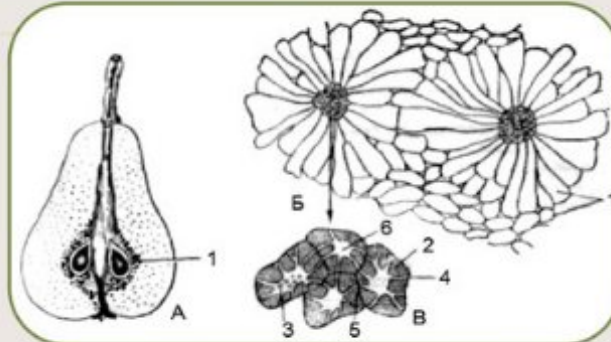
- Клітини мертві з товстими здеревілими оболонками.
- Форма різноманітна – округлі, розгалужені, химерної форми.
- Рівномірно потовщені шаруваті стінки пронизані порами.
- Можуть бути просочені вапном, кремнеземом і кутином. Живий вміст відмирає.

Розміщені у різних органах рослин: плодах, листках, стеблах (поодинокі або групами).

Склерейди

(кам'янисті клітини)

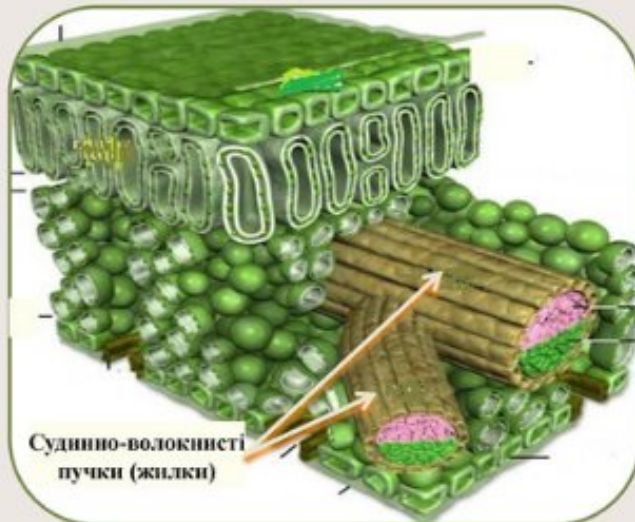
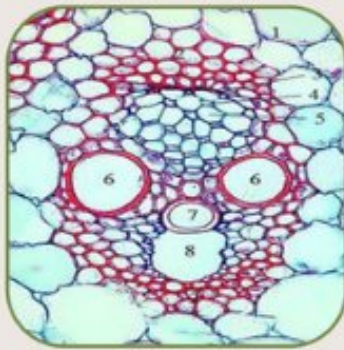

Склерейди плода груші

- А - плід груші (поздовжній розріз);
Б - групи склерейд серед клітин м'якоті
В - склерейди.
1 - паренхімні клітини м'якоті,
2 - оболонка клітини,
3 - проста пора,
4 - проста пора в розрізі,
5 - замикаючі плівки пори,
6 - порожнина клітини.

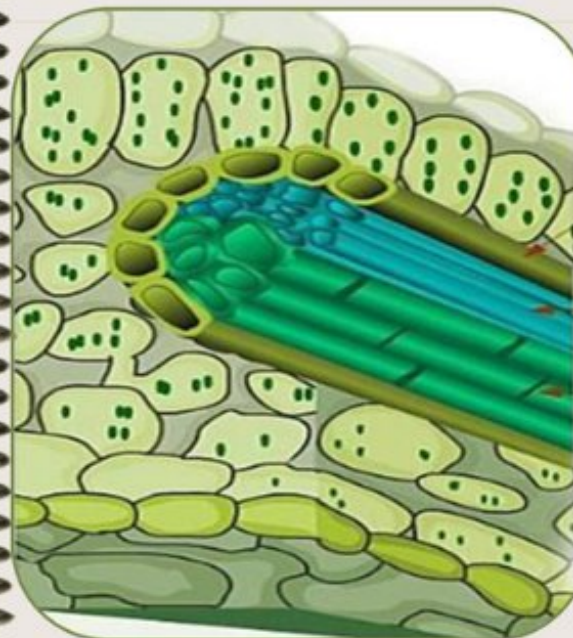
Механічна + провідна тканина = судинно-волокнисті пучки

Механічні тканини зазвичай виконують свої функції тільки в поєднанні з іншими тканинами рослини, утворюючи серед них жорсткий каркас

Склеренхіма

(мертва механічна тканина)

В корені та пагоні механічні тканини розташовуються по-різному.

- У *кореня*, що зазнає в основному навантаження на розрив, вони сконцентровані в *центрі*.
- У *стеблі*, яке зазнає більше навантаження на злам і вигин, - *по периферії*.

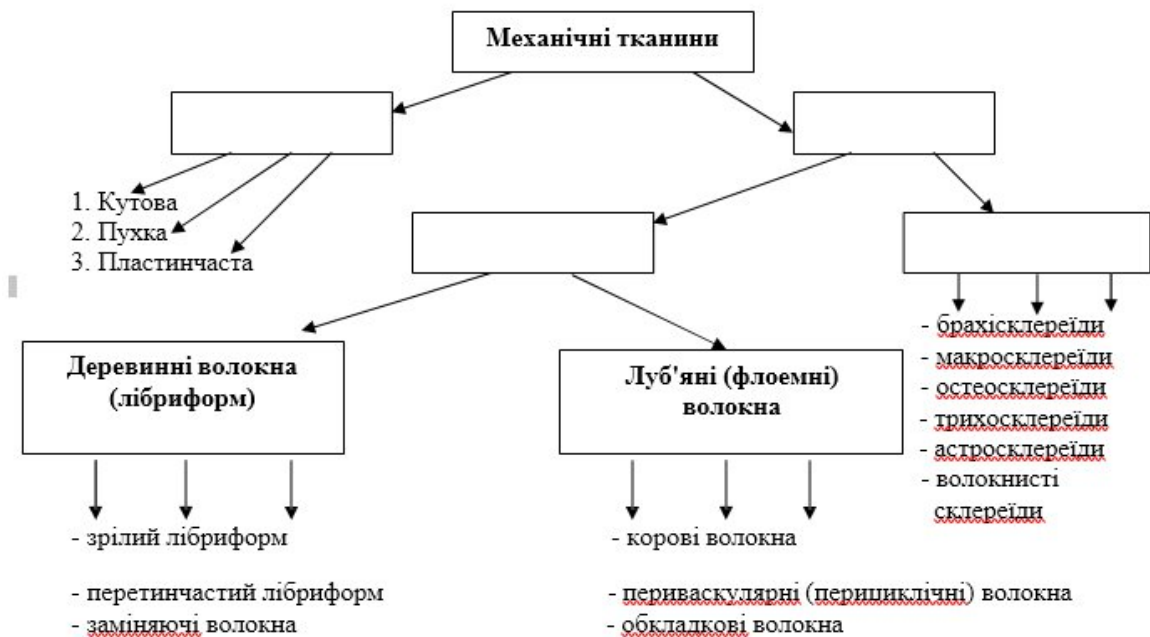

ХІД РОБОТИ

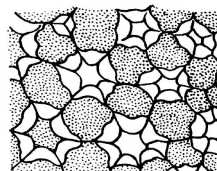
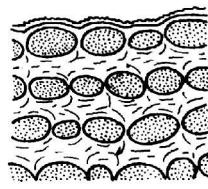
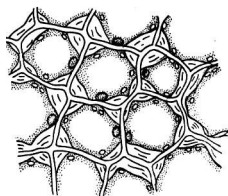
Завдання:

1. Доповнити схему класифікації механічної тканини.
2. Впишіть назви типів коленхіми, зробіть відповідні позначення до рисунків.
2. Вивчити будову склеренхіми – деревних волокон.
3. Вивчити будову склеренхіми – луб'яних волокон.
4. Вивчити будову склереїд.
5. Засвоївши характеристику механічних тканин, закінчіть подані визначення термінами.

1. Доповнити схему класифікації механічної тканини.

2. Впишіть назви типів коленхіми, зробіть відповідні позначення до рисунків.

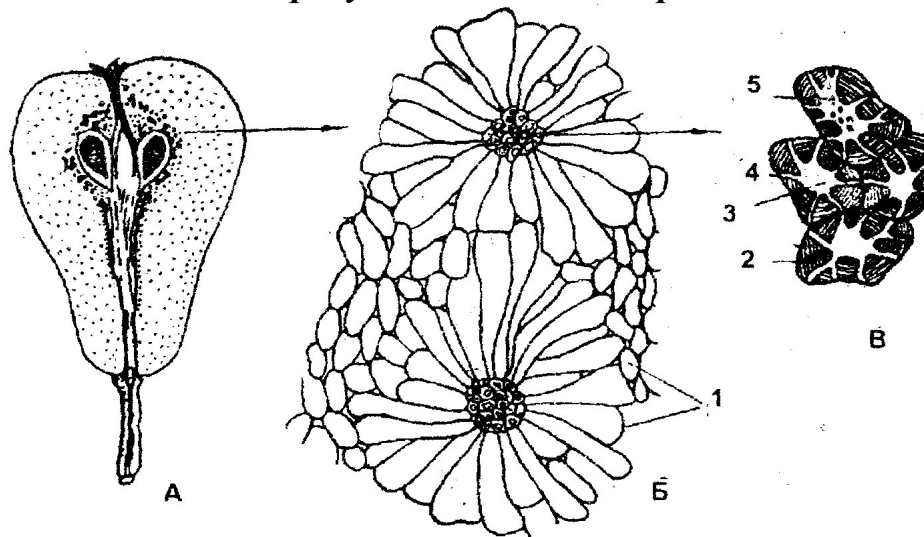

- 1 - кутові потовщення оболонки
- 2 - потовщення тангентальних стінок клітинних оболонок
- 3 - міжклітинники

3. Вивчити будову склеренхіми – деревних волокон. Виготовити препарат поперечного зрізу стебла герані, розглянути його за допомогою мікроскопа. Зарисувати клітини склеренхіми.

а. Вивчити будову склеренхіми – луб'яних волокон. Мучок луб'яних волокон стебла льону промити у воді і перенести на предметне скло. Мрепарувальними голками роз'снати пучок на окремі волокна. Розглянути виготовлений мікропрепарат за допомогою мікроскопа. Зарисувати клітини склеренхіми.

б. Вивчити будову склерейд. Мриготуйте мікропрепарат недозрілого плоду. Для цього невеликий зріз плоду груші або айви обробіть флюороглюцином і соляною кислотою, промийте водою, накрийте покривним склом. На рисунках позначте паренхімні клітини м'якоті.

А-

Б-

1-

2-

3-

4-

5-

с. Засвоївши характеристику механічних тканин, закінчіть подані визначення термінами.

1. Жива механічна тканина з нерівномірно потовщеними целюлозно-пектиновими оболонками, складається з паренхімних або дещо видовжених клітин з хлоропластами, це -

---

2. Мертва або зрідка жива механічна тканина з рівномірно потовщеними здерев'янілими оболонками, підрозділяється на опорні клітини і волокна, це -

---

Контрольні питання

1. З яких частин складається тканина рослин?
2. Що таке склеренхіма?
3. Будова механічної тканини.
4. Функції механічної тканини.
5. З якою тканиною поєднується механічна тканина?

Література

Ботаніка. Підручник. / Б.Є. Якубенко, І.М. Алейніков, С.І. Шабарова, С.П. Машковська. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 436 с.

Неведомська Є. О. Маруненко І. М., Омері І. Д. Ботаніка : навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 218 с.

Ботаніка: навчальний посібник для вступників до закладів вищої освіти / А. С. Машевська, Т. М. Єрмейчук, Іванців О. Я. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2020. 181 с.

Дячук П.В. Перфільєва Л.П. Ботаніка: підручник. Умань: ФОП Жовтий О. О. 2015. 206 с.

Бобкова І. А., Варлахова Л. В. Ботаніка. Підручник. Київ : ВСВ «Медицина», 2015. 304 с.

Кучерява Л. Ф. Систематика вищих рослин. - в II ч. - Ч. I. Архегоніати. / Л. Ф. Кучерява, Ю. О. Войтюк, В. А. Нечитайло. К. : Фітосоціоцентр, 1997. 136 с.

Мусієнко М. М. Екологія рослин: підруч. К. : Либідь, 2006. 432 с.

Нечитайло В. А., Кучерява Л. Ф. Ботаніка. Вищі рослини. К. : Фітосоціоцентр, 2005. 431 с.